

Sveriges förenade studentkårer

Handläggare: Sebastian Lagunas Rosén Datum: 2017-06-20

Dnr: PU2-20/1617

Remissvar: Tillträde för nybörjare (SOU 2017:20)

Sveriges förenade studentkårer (SFS) har av regeringen fått möjlighet att yttra sig över Tillträdesutredningens betänkande *Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning* (SOU 2017:20).

SFS inkommer här med sitt remissvar.

Stockholm dag som ovan

Caroline Sundberg
Ordförande

caroline.sundberg@sfs.se
08-545 701 05

Sebastian Lagunas Rosén
Politisk sekreterare

sebastian.lagunas.rosen@sfs.se
08-545 701 10

SFS synpunkter på Tillträdesutredningen (SOU 2017:20)

Övergripande kommentarer

SFS är positiva till det tillträdessystem som föreslås. Det är mycket bra att utredningen har tagit betydande hänsyn till att den breddade rekryteringen bör främjas och att högskoleprovet bör få en tydligare roll som en andra chans.

Utredningen har agerat föredömligt i sitt arbete med att förankra förslagen i samråd med berörda intressenter. SFS har kontinuerligt blivit tillfrågade om synpunkter. Vår uppfattning är att andra intressenter har fått samma möjligheter. Vårt intryck är att förslagen är förankrade i högskolesektorn tack vare detta. Transparensen har varit god.

Det föreslagna systemet skulle innebära en förbättring vad gäller både behörighet och urval. Vad gäller behörigheter har utredningens haft en god ambition i att de ska motsvara de färdigheter som är nödvändiga för att tillgodogöra sig utbildningen. Det är också bra att uttrycka behörigheten i termer av kompetenser istället för att bara ange hur behörigheten kan uppnås. Det är dessutom ett bra förslag att med ett behörighetsprov skapa ett tydligt alternativ för de som saknar högskolebehörighet genom sina gymnasiebetyg. Även de förslag som rör urvalet är bra. Vi är särskilt positiva till att avskaffa meritpoängen. Både vad gäller behörigheter och urval har vi dock vissa anmärkningar, eftersom flera komponenter kan bli ännu bättre. Nedan följer våra synpunkter på förslagen i den ordning de presenteras i betänkandets kap. 10.

10.2.1. Grundläggande behörighet

SFS tillstyrker förslaget att uttrycka behörighet i termer av kompetenser.

Det är bra att ange behörighet i termer av vilka förmågor som krävs för att klara av utbildningen. Vi tror att det därmed blir enklare att avgöra huruvida de olika formella behörighetskraven (såsom betyg eller provresultat) stämmer överens med det de ska vara uttryck för. Det är samtidigt rimligt att formulera behörigheter till högre utbildning så att den harmoniserar med målen för högskoleförberedande program i gymnasieskolan.

De fyra områden och sex kompetenser som nämns är rimliga utgångspunkter och de två listorna kompletterar varandra väl.¹ Vi tolkar det dock som att dessa kan utvecklas och förändras i samband med att lärosätena och Skolverket tar fram en mer detaljerad kompetensbeskrivning. Därför framför vi inga mer specifika synpunkter rörande kompetenserna här.

¹ Sammantaget blir områdena och kompetenserna: kunskaper i svenska och engelska, användning av matematiska förmågor, förmåga att inhämta ny kunskap och sätta den i relation till andra kunskaper eller teorier, problemlösningsförmåga, vetenskapligt förhållningssätt, förmåga att belysa frågor ur flera perspektiv och förmåga att dra slutsatser och argumentera för dem.

SFS tillstyrker förslaget att gymnasieexamen och motsvarande utbildningar ger grundläggande behörighet.

Det är fullt rimligt att examen från en högskoleförberedande gymnasieutbildning ger grundläggande behörighet – särskilt i och med att utredningen föreslår att behörighet ska uttryckas i kompetenser på ett sätt som återspeglar kärnan i de högskoleförberedande programmen i gymnasieskolan.

SFS tillstyrker, med en reservation, förslaget att den som är bosatt och behörig till högskoleutbildning i Danmark, Finland, Island eller Norge ska ha grundläggande behörighet.

SFS anser att regelverken ska vara utformade för att främja individers rörlighet mellan länderna. Det hade varit högst problematiskt att frångå den nordiska överenskommelsen att den som är behörig i ett land även ska anses vara behörig i de andra. Utredningens förslag är således bra.

SFS menar dock att kraven på kunskaper i svenska för de berörda grupperna bör vara oförändrade. Vi håller därför *inte* med utredningen om att "[d]et bör utredas om det behöver kunna ställas krav på kunskaper i svenska för de med svenskt, danskt, färöiskt, isländskt eller norskt modersmål" eller att den nordiska överenskommelsen borde omförhandlas i det avseendet (s. 284). Utredningen ger inga skäl att anta att nuvarande regelverk medför några problem. Dessutom skulle en överenskommelse med hårdare krav på språkkunskaper sannolikt ha negativa konsekvenser även för de svenska studenter som idag har möjlighet att studera i våra grannländer. Sammantaget skulle det minska möjligheterna till rörlighet och internationell samverkan. Vidare skulle det sända olyckliga, rentav felaktiga, signaler om i vilken riktning högskolans arbete med internationalisering bör gå.

SFS tillstyrker, med en reservation, förslaget att införa ett behörighetsprov.

Vår bedömning är att behörighetsprovet kan bli ett tydligt och enhetligt sätt att få grundläggande behörighet. Åldersgränsen på 24 år är rimlig: Den gör att gymnasielever kommer se gymnasiebetyg som huvudvägen till grundläggande behörighet, samtidigt som i princip hela den avsedda målgruppen får tillgång till provet. Provet torde inte minst kunna bli ett viktigt sätt för många nyanlända att uppnå grundläggande behörighet.

SFS instämmer i bedömningen att behörighetsprovet kan vara en lämplig väg in för de som genom arbetslivserfarenhet har tillskansat sig de behörighetsgivande kompetenserna.

Det är rimligt att behörighetsprovet ger ett meritvärde. Det är bra att meritvärdet anpassas så att det kan användas i samma urvalsgrupp som studieomdöme från folkhögskola, eftersom färre urvalsgrupper gör systemet mer överskådligt.

Det är viktigt att systemet utformas så att det i praktiken är enkelt att komplettera resultatet från behörighetsprovet med det som krävs för särskild behörighet (genom bedömning av reell kompetens eller genom kurser i den kommunala vuxenutbildningen).

Vad gäller förslaget att en person som har blivit godkänd på behörighetsprovet inte ska kunna skriva det igen för att förbättra sitt resultat, så tycks förslaget rimligt i och med att möjligheten att skriva högskoleprovet finns kvar.

SFS menar dock att behörighetsprovet bör vara gratis för att inte stänga ute någon. Vi motsätter oss alltså att provet ska kräva en anmälningsavgift om 450 kronor. Utredningen bedömer att en avgift minskar risken för bortfall av provdeltagare. Bortfallet torde dock vara snarlikt från provtillfälle till provtillfälle, varför det till viss del går att planera för. Dessutom torde ett bortfall förekomma även om provet är avgiftsbelagt. Sammantaget utgör risken för bortfall inte ett fullgott skäl till att införa en avgift som riskerar att stänga ute vissa grupper.

I försöksverksamheten är det rimligt att provet inte kan överklagas, men det är viktigt att det går att överklaga i provets slutgiltiga form.

SFS önskar vara behjälpliga i samband med att provets utvecklas samt i den efterföljande försöksverksamheten.

SFS tillstyrker förslaget att behålla möjligheten att få sin reella kompetens bedömd.

Det är önskvärt att de grupper som nämns i utredningen (s. 292) får ha kvar möjligheten att få sin reella kompetens bedömd.

Om behörighetsprovet leder till att färre får sin reella kompetens bedömd (totalt sett för både grundläggande eller särskilt behörighet) så kommer vissa lärosäten att arbeta mindre med detta än vad de gör idag. Det riskerar att minska erfarenheterna och i slutändan kvaliteten i det arbetet. Det är därför vara viktigt att följa upp och säkerställa att de som utför bedömningarna besitter den erforderliga kompetensen. Om arbetet med att bedöma reell kompetens minskar, ökar dessutom vikten av att UHR ger lärosätena stöd och kompetensutveckling.

SFS tillstyrker förslaget att grundläggande behörighet ska fortsätta gälla för de som tidigare har uppfyllt kraven.

10.2.2 Särskilt behörighet

SFS tillstyrker förslaget att kraven för särskilt behörighet ska uttrycka kompetenser som är helt nödvändiga för att tillgodogöra sig utbildningen.

Det är önskvärt att behörighetskraven helt kan motiveras utifrån utbildningens innehåll och mål. Ingen som har förutsättningar att tillgodogöra sig en utbildning bör stängas ute.

SFS avstyrker förslaget att kraven för särskilt behörighet även ska kunna innefatta sådant som är av betydelse för det yrkesområde utbildningen leder till.

Även om vissa utbildningar har starka kopplingar till specifika yrken ger de alltid kunskaper och färdigheter som kan användas i andra sammanhang. Därför bör ingen stängas ute på grund av att de inte kan eller bör arbeta med ett visst yrke. Det ska vara upp till den sökande att avgöra om och hur en viss utbildning kan vara användbar för honom. Men det är givetvis

viktigt att de sökande fattar välinformerade beslut. Alla sökande bör få god och saklig information om hur en viss utbildning kan komma till användning.

SFS väljer att inte ta ställning till förslaget att avskaffa områdesbehörigheter.

SFS är principiellt för områdesbehörigheterna, då de gör systemet enkelt och lättöverskådligt. I betänkandet presenteras dock flera skäl till att avskaffa områdesbehörigheterna, varav vi anser att det starkaste är att områdesbehörigheterna ofta inte helt motsvarar de absolut nödvändiga kraven för att klara av en utbildning. Vi finner att det på denna punkt är svårt att göra en välgrundad avvägning mellan att å ena sidan skapa enkelhet och å andra sidan ställa krav som väl motsvarar kraven i utbildningen.

SFS tillstyrker förslaget att för konstnärliga utbildningar använda ett konstnärligt prov för särskild behörighet (och urval).

SFS tillstyrker förslaget att reell kompetens ska kunna bedömas för särskild behörighet.

SFS väljer att inte ta ställning till huruvida lämplighet för yrket eller utbildningen ska vara grundläggande eller särskild behörighet.

Vad gäller lämplighet för utbildningen tycks det vara rimligt att ange det som särskilt behörighet.

Vad gäller lämplighet för yrke är förslaget möjligen tekniskt sett lämpligt. SFS motsätter sig dock att över huvud taget pröva lämplighet för yrke som en del av behörigheten (se föregående sida).

SFS tillstyrker förslaget att särskilt behörighet inte ska kunna kräva betyg högre än E.

Vi instämmer utan anmärkning i utredningens bedömning.

10.2.3 Undantag från behörighetsvillkor

SFS instämmer i utredningens bedömning att reglerna om undantag i behörighetsvillkoren inte bör ändras. Det är önskvärt att lärosätena fortsatt ska göra undantag från behörighetskraven för att anta personer som bedöms ha goda chanser att klara av utbildningen. Det är däribland önskvärt att göra generella undantag för kravet på kunskaper i svenska för utbildningar som ges på engelska.

Om utredningens förslag leder till ett system där behörigheten väl motsvarar de krav som är helt nödvändiga för att klara av en utbildning, i kombination med att det finns goda möjligheter att få sin reella kompetens bedömd, torde behovet av att göra individuella undantag dock bli försvinnande litet.

10.2.4 Behörighetskrav för utbildning som leder till yrkeslärarexamen

Det är rimligt att fortsatt låta det vara upp till respektive lärosäte huruvida sökande till utbildning som leder till yrkeslärarexamen ska undantas kravet på kunskaper i engelska. SFS bedömning är att något annat skulle ha som olycklig konsekvens att engelska inte skulle kunna användas i dessa utbildningar även om det hade främjat utbildningarnas kvalitet. I princip skulle det reducera lärosätenas möjlighet att utforma och anpassa utbildningarna för en långsiktig och global kontext. Det är dock viktigt att poängtera att i de fall utbildningarna är utformade så att de går att genomföra utan kunskaper i engelska, så ska de sökande undantas det kravet.

10.3.1 Fördelning av platser mellan olika urvalsgrunder

SFS tillstyrker, med en reservation, förslaget till fördelning mellan urvalsgrunder.

Det är bra att betyg görs till den största urvalsgrunden, inte minst för att de har bra prognosförmåga. Det är också bra att högskoleprovet inte behöver användas för mer än 15 % av urvalet, eftersom det kan ge det en tydligare roll som en andra chans. Det är även bra att möjligheten till lokalt beslutade urvalsgrunder ökar, eftersom det ger lärosätena bättre möjligheter att anpassa urvalet efter vilka som är mest lämpliga för utbildningen istället för de som har gjort mest strategiska val.

Det finns dock skäl att sätta en lägre max-gräns för högskoleprovet. Enligt förslaget kan fördelningen för urval till en utbildning bli 51 % för betyg och 49 % för högskoleprovet. Om högskoleprovet ska fortsätta spela en så stor roll blir det inte bara en andra chans, utan en parallell huvudväg till de berörda utbildningarna. SFS kan dock inte ange vad som vore en rimlig maxgräns. Däremot önskar vi en tydligare motivering.

10.3.2 Betyg som urvalsgrund

SFS tillstyrker förslaget att minska antalet betygsgrupper.

Med de övriga ändringar som föreslås är det rimligt att minska antalet betygsgrupper till två. Resultatet blir ett enklare system. Men det bygger givetvis på att omdömet från behörighetsprovet verkligen kommer att motsvara ett omdöme från folkhögskola.

SFS tillstyrker förslaget att betyg som kompletterats i efterhand inte får ge ett högre meritvärde än E.

Eftersom konkurrenskompletteringen tycks inte ha någon effekt för att bredda rekryteringen, samt att det inte leder till att de som antas har bättre förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, så tycks det egentligen bara höja meritvärdena utan någon egentlig vinst.

SFS tillstyrker förslaget att det inte i efterhand ska gå att komplettera för att höja redan godkända betyg.

(Se även vår kommentar nedan om att avskaffa meritpoängen)

SFS tillstyrker förslaget att avskaffa meritpoängen.

Meritpoängen premierar tidiga strategiska val, men säger väldigt lite om förutsättningarna för att tillgodogöra sig en högskoleutbildning. Systemet gör att sökande väljs ut på osakliga grunder.

Utredningen nämner att en konsekvens av att avskaffa både meritpoängen och möjligheten att komplettera för att höja redan godkända gymnasiebetyg, skulle kunna bli att elever väljer "enklare" kurser i gymnasiet för att få så höga meritpoäng som möjligt. Vi finner att utredningen har tagit tillräcklig hänsyn till den risken. Vi vill understryka att om elever skulle välja mindre krävande kurser i gymnasiet så är det ett problem som kan och bör lösas där (om det ens är ett problem). Utredningens utgångspunkt att "tillträdesbestämmelserna ska vara till för att lösa tillträdet" är god.

10.3.3 Högskoleprovet

SFS tillstyrker förslaget att införa en åldersgräns om 19 år för att skriva högskoleprovet.

Det är rimligt att elever inte ska kunna skriva högskoleprovet förrän våren det år de går ut gymnasiet. Förslaget förtydligar provets roll som en andra chans.

Vi bedömer inte att det skulle ha några oönskade effekter. Visserligen medför åldersgränsen att de flesta inte kommer gå att skriva provet mer än en gång innan de går ut gymnasiet, men det tycks snarare förstärka effekten att gymnasiebetyget blir huvudvägen in och högskoleprovet blir en andra chans. Om det leder till att färre gymnasieelever skriver provet, kan det potentiellt ge lärosätena incitament att använda lokalt beslutade urvalsgrunder i högre utsträckning.

SFS tillstyrker förslaget att utöka viktningen av högskoleprovet.

En utökad möjlighet till att vikta provets olika delar kan leda till att urvalet blir mer relevant för den utbildning det gäller.

SFS tillstyrker förslaget att sänka högskoleprovets giltighetstid till tre år och begränsa antalet tillåtna ytterligare provtillfällen till två under ett provs giltighetstid.

10.3.4 Lokalt beslutade urvalsgrunder

SFS tillstyrker, med vissa anmärkningar, utredningens förslag om regler för hur de lokalt beslutade urvalsgrunderna ska utformas.

Vi tror att de lokalt beslutade urvalsgrunderna är ett bra sätt att öppna ytterligare en väg in till många utbildningar. De har potential att bättre välja ut de som är bäst lämpade att gå en utbildning, vilket inte minst har att göra med att det går att identifiera kompetenser och meriter som inte tydlig kan fångas in i betyg eller rangordnas genom högskoleprovet. Vi ställer oss alltså positiva till utredningens förslag. Vissa frågor lämnas dock obesvarade.

Vi finner det rimligt att lärosätena inte tvingas använda lokalt beslutade urvalsgrunder för utbildningar med lågt söktryck. För utbildningar med högt söktryck tycks dock de lokalt beslutade urvalsgrunderna vara ett bra sätt att bredda rekryteringen. Därför hade det varit intressant om utredningen hade övervägt möjligheten att kräva lokalt beslutade urvalsgrunder för utbildningar med högt söktryck. Om ett krav exempelvis bara gällde program som haft minst två sökande per studieplats minst två år/antagningsomgångar i rad, så skulle det inte öka komplexiteten i systemet nämnvärt. Det skulle inte heller medföra en orimlig belastning av lärosätenas resurser, i och med att lärosätena skulle kunna göra det till en effektiv del av sitt arbete med breddad rekrytering. Möjligheten att kräva alternativt urval för konkurrensutsatta utbildningar bör därför övervägas.

Det tycks vara rimligt att tillåta parametrar såsom vissa betyg, (delar av) högskoleprov och sammanvägningar av olika meriter. Utredningen gör dock inte tydligt ifall möjligheten att använda vissa betyg i urvalet skulle påverka sökande med utländska betyg negativt eller hur de över huvud taget skulle hanteras. Gymnasieutbildningar (eller motsvarande) har olika innehåll i olika länder, och det är svårt att se hur ett ”godtyckligt” urval av gymnasiekurser ska kunna jämföras med motsvarande utbildning från ett annat land. Det går möjligtvis att göra en uppdelning i några övergripande kategorier (exempelvis samhällsvetenskap, naturvetenskap, humaniora, teknik, etc.) och uppdra åt UHR att översätta dessa kategorier till jämförbara uppsättningar av kurser olika länders betygssystem. Med en sådan lösning vore förslaget önskvärt men möjligen något svårt att genomföra. Om personer med betyg från andra länder stängs ute är förslaget dock inte bra.

Utredningen gör inte heller tydligt huruvida lärosätena skulle få bestämma att betyg inom de lokalt beslutade urvalsgrunderna kan kompletteras i efterhand för ett högre meritvärde (jämför förslaget om konkurrenskomplettering under 10.3.2.). Det borde klargöras.

Vi vill vidare betona att om intervjuer används i urvalet så måste de utformas så att risken för någon som helst form av diskriminering minimeras. Om det över huvud taget föreligger en risk för diskriminering så bör andra urvalsinstrument starkt övervägas. I princip innebär det att intervjuer bara bör användas om de kan ge ett avsevärt mer välgrundat underlag för urval än vad andra urvalsinstrument kan. Den sökande bör även informeras om vilka specifika kompetenser intervjuerna syftar till att bedöma.

Förslaget är inte heller tydligt med om lärosätena ska begränsas till att använda *en* lokalt beslutad urvalsgrund för en utbildning. Även om få lärosäten torde vilja använda fler förefaller det onödigt att reglera antalet.

Vi ser vidare att frågan om lokalt beslutade urvalsgrunder borde knytas an till frågan om tekniskt basår. Basåret är visserligen inte en regelrätt del av tillträdessystemet och det är därför begripligt att det har hamnat i skymundan i utredningen. Reglerna för basår tillåter dessutom inte att det används som en väg in till utbildningar där antalet sökande är så stort att ett urval måste göras. Praxis är dock att basåret används mer än vad det ”ska”, och många studenter ser det som något positivt. Vi har dessutom fått signaler om att det uppfattas som ett bra verktyg för att bredda rekryteringen. Vi anser att utredningen borde ha övervägt om reglerna för urvalet skulle kunna anpassas så att basåret fick användas även för utbildningar med högt söktryck – åtminstone om de har problem med snedrekrytering. Men nu tycks basåret ha fallit mellan stolarna.

10.3.5 Vid i övrigt likvärdiga meriter

SFS tillstyrker förslaget om hur urvalet ska ske vid i övrigt likvärdiga meriter.

Vi har inga invändningar mot att urvalet sker genom betyg om två sökanden har samma resultat i urvalsgruppen för högskoleprovet. Lottning är dock problematiskt i och med att det är oförutsägbart, men om meriterna i övrigt inte skiljer sig åt är det rimligt att lärosätena får använda lottning som en sista utväg. Det är positivt att tillföra fler möjligheter, i form av andra provresultat och intervjuer, just för att de kan utgöra mer relevanta urvalsgrunder.

Här är det återigen värt att poängtera att alla former av intervjuer givetvis måste utformas så att risken för diskriminering minimeras.

10.3.6 Urval för sökande med utländska meriter

SFS instämmer i bedömningen att personer med utländska betyg ska ingå i samma urvalsgrupp som personer med betyg från Sverige.

SFS instämmer i bedömningen att förordningen (2002:763) om högskoleintroducerande utbildning bör ses över i syfte att göra den mer ändamålsenlig.

Vi välkomnar intentionen att förbättra nyanländas möjligheter att snabbt tillskansa sig grundläggande behörighet och möjlighet att studera.

SFS instämmer i bedömningen att det inte bör göras något generellt undantag från kravet på svenska för personer med annat modersmål än svenska.

Det är fullt rimligt att lärosätena själva får bedöma huruvida kunskaper i svenska är nödvändiga för att tillgodogöra sig utbildningen. Lärosätena har dock ett viktigt ansvar i att se till att kraven inte ställs högre än så.

Avslutande ord

Det system som föreslås är en klar förbättring av tillträdet till högskoleutbildning på grundnivå. Vi väntar nu på att antagningarna till avancerad nivå och forskarutbildning ska få en liknande översyn – för ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning.